

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s): Heiberg, Johan Ludvig.; af Johan Ludvig Heiberg.
Titel | Title: Ny A-B-C-Bog i en Times Underviisning til Ære, Nytte og Fornøjelse for den unge Grundtvig : Et pædagogisk Forsøg
Udgivet år og sted | Publication time and place: København : trykt i Thieles Bogtrykkerie, 1817
Fysiske størrelse | Physical extent: 24 s. :

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

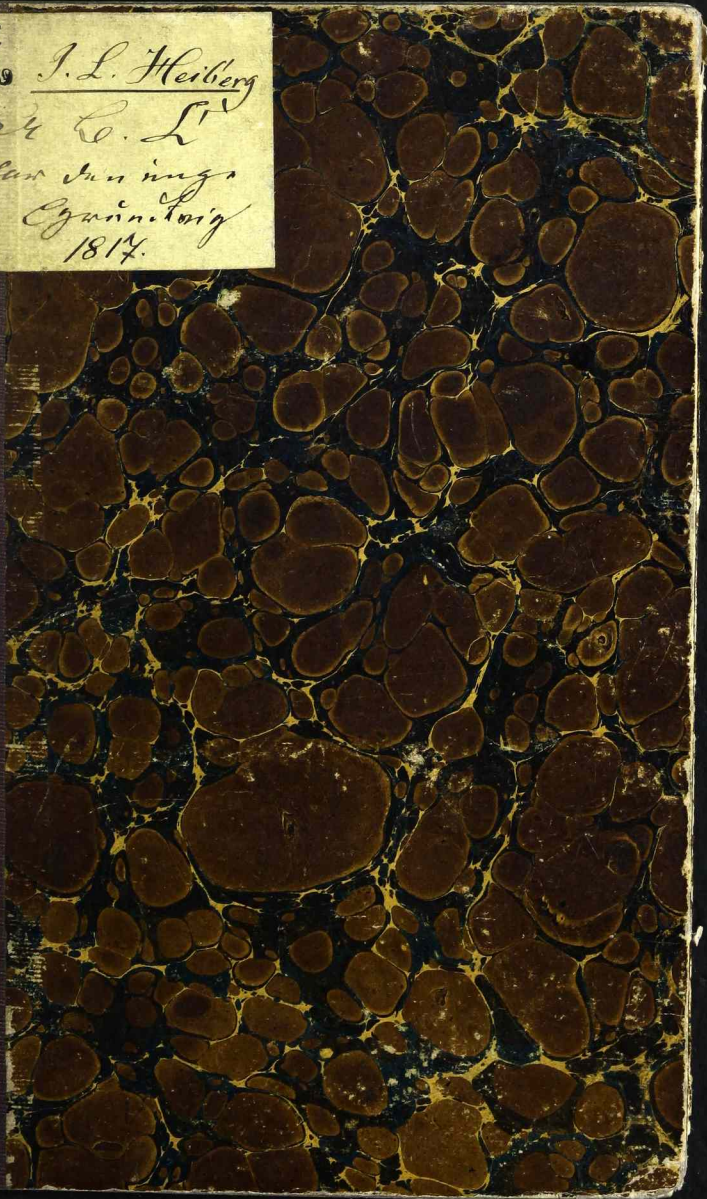
J. L. Heiberg

4 C. L¹

for Juninga

Győrújváros

1814.

53. - 302.

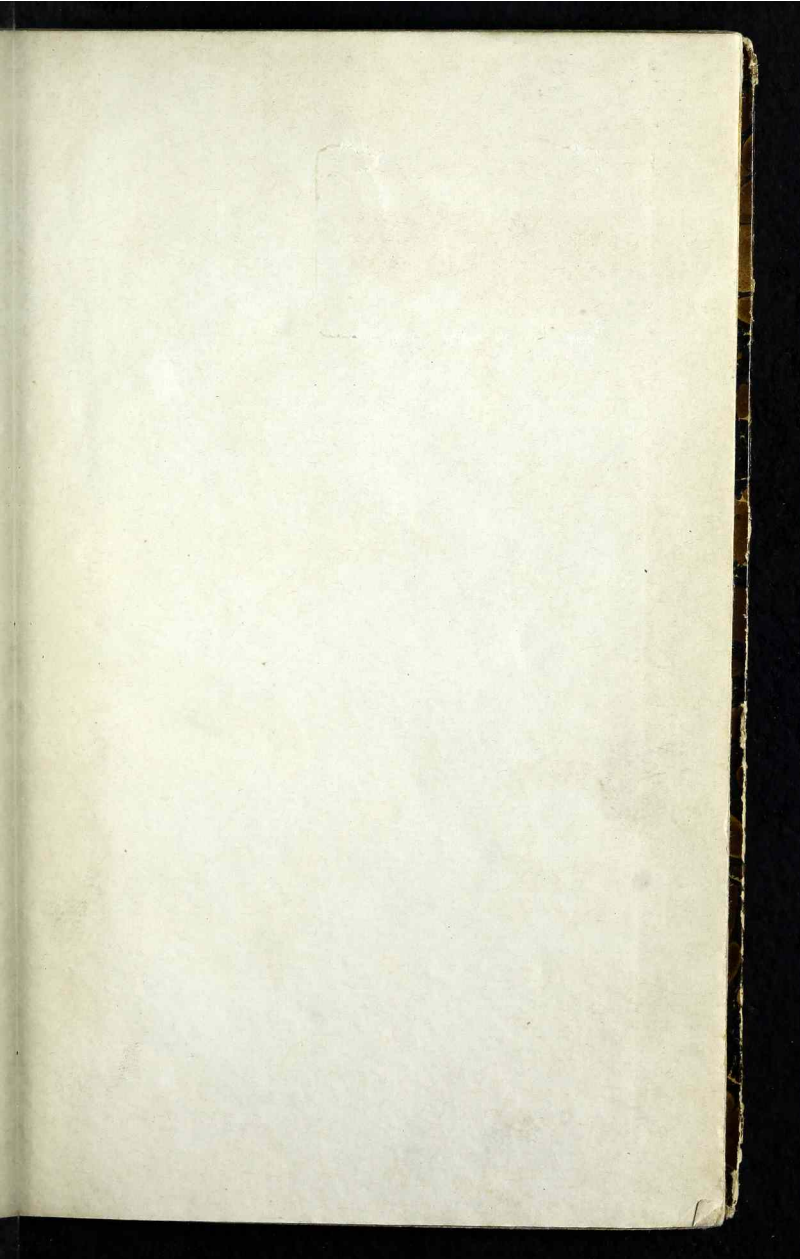
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 53 8°

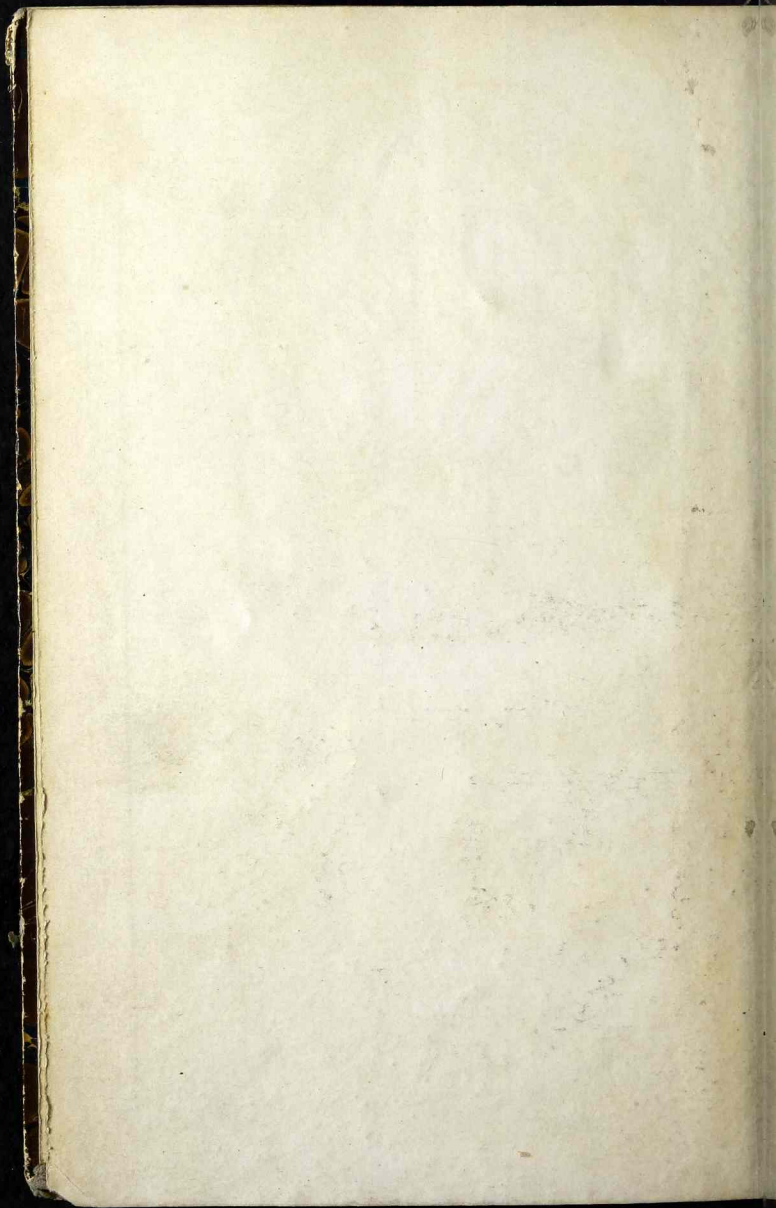

1 1 53 0 8 06043 9

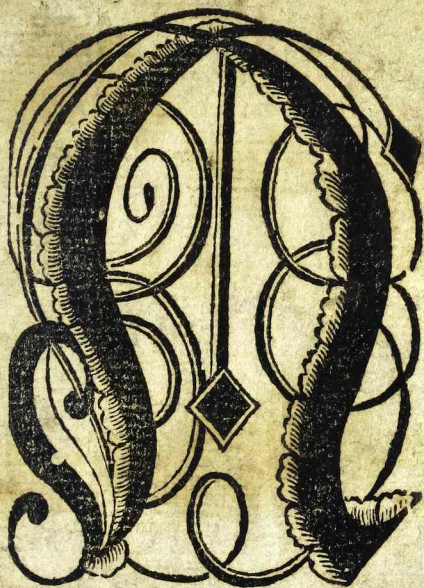
+Res

Au au, den stemme Steen!
Jeg faldt, og slog mit Been;
Min Næse var i Fare.
Herester vil jeg, naar
Jeg spøger, leger, gaaer,
Mig bedre tage vare.

N y

A = B = C = B o g

i en Times Underviisning
til Ære, Nytte og Fornøielse
for
den unge Grundtvig.

Et pædagogisk Forsøg
af
Johan Ludvig Heiberg.

En Gedebuk er stolt af Skjægget,
Og er til Vrede let opægget.

Den gamle ABC.

Kjøbenhavn, 1817.
Trykt i Thieles Bogtrykkerie.

Forberedelse.

Jeg Underskrevne, Johan Ludvig Heiberg, gjør herved vitterligt for alle og enhver, og i Særdeleshed for Dig, N. F. S. Grundtvig, at saasom jeg endelig har taget den Beslutning at give dig en Times høist fornødne Underviisning i Anledning af, jeg behøver ei at sige hvad, thi du veed nok selv, hvad du har gjort: saa, for at ingen medrette skal forundre sig over, at jeg skriftlig vil indlade mig med den, som skjælder mig ud, maa

jeg foreløbigen erklære, at jeg i denne min Under-
 viisning samt deri indbegrebne faderlige Trettesæt-
 telse intet Hensyn tager paa tvende i dit Synde-
 registers Pag. 113, Lin. 9 f. n., og Lin. 3 f. n.,
 anbragte pyntelige Talemaader, eftersom disse ere
 af den Besskaffenhed, at man i det gode Selskab
 lader som man ikke hører dem, og først, naar
 man er kommen udenfor Døren, besvarer dem, na-
 turligviis ikke skriftlig, ja ei engang mundtlig, eller
 paa een for den Fornærmendes Dren allene ved
 Hørelsen fornemmelig Naade. Uagtet du nu rig-
 tig nok saa meget mere har opfordret mig til at
 gjøre ligesaa ved dig, i det du har gjort opmærk-
 som paa, hvad man nok med egne Dine Kunde
 see, at du har trukket Præstekjolen af, og derved
 gjort dig end mere beqvem til den nysomtalte Ap-
 plication, saa maa jeg dog, af Respect for Kjo-
 len, som har beklædt dig, og affagt Fiende af ge-

meen Haandgemæng, bede dig at tage Willie for Gjerning, og ansee det, som om jeg virkelig paa din Person havde efterkommet den Skyldighed, hvilken jeg herved opfylder dig in effigie; ligesom jeg ogsaa, efter denne min Erklæring, beder enhver af de ærede Herrer Pædagoger ex professo, der maatte gjøre mig den Ære at læse dette mit svar ringe, men dog velmeente Skrift (paa Dilettanternes Mening reflecterer jeg naturligviis ikke), om at betragte dig som den, der har qvitteret for en paa anførte Viis rigtig betalt Regning.

Først efter denne Erklæring kan jeg, uden Præjudits for min Ære, gjøre mig saa gemeen at undervise dig skriftlig, under mit fulde Navn. Og hermed skrider jeg altsaa til Begyndelsen af min Information, thi det Foregaaende hørte ikke med til samme, men var kun en nødvendig Forberedelse, et Giv Agt, en Sandsefage til Bækkelse

of Dpmærksomheden; og denne kan ikke noksom
 skjærpes, naar man sætter sig til at lære Bibel-
 brettet, hvilket nu øieblikkelig følger. At jeg
 begynder med dette, vil man ei finde upassende,
 hvor det er nødvendigt at begynde Dpdragelsen saa
 aldeles forfra, som i dette Tilfælde.

Kjøbenhavn, den 22de Marts 1817.

S. L. Heiberg,

25 Aar gammel.

A B C D E
F G H I J K L
M N O P Q R
S T U V X Y Z Æ Ö

A B C D E F G H I
K L M N O P Q R S
T U V X Y Z Æ Ö

A B C D E F G H I J K L
M N O P Q R S T U V W
X Y Z Æ Ö

a b c d e f g h i j k l
m n o p q r s t u v w x
y z æ ö

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

I. V. X. L. C. D. M.

De selolydende Bogstaver :

a e i o u y æ ø

De medlydende Bogstaver :

b c d f g h k l m n p q r s t v x z

Ab	eb	ib	ob	ub
Ba	be	bi	bo	bu
Ca	ce	ci	co	cu
Da	de	di	do	du
Fa	fe	fi	fo	fu
Ga	ge	gi	go	gu
Ha	he	hi	ho	hu
Ka	ke	ki	ko	ku
La	le	li	lo	lu
Am	em	im	om	um
Ma	me	mi	mo	mu
Na	ne	ni	no	nu
Pa	pe	pi	po	pu
Ar	er	ir	or	ur
Ra	re	ri	ro	ru
Sa	se	si	so	su
Ta	te	ti	to	tu
Va	ve	vi	vo	vu

Moralff Læseøvelse i Prosa,

hvori alle Bogstaver forekomme:

Faderlig Trettesættelse til den
unge Grundtvig,

fra Forfatteren til dette Skrift.

Unge Menneske! Hvor megen Sorg
forbolder du mig ikke paa min gamle
Alder! Du havde fortjent en alvor-
lig Røbselse, men det var Synd for
Riset at slaae det itu paa saa haard
en Bark. Det eneste Middel til end-
nu at sætte Skik paa dig, vilde være
at stikke dig ind under eet af Regi-

menterne, hvor du kunde lære Sub-
 ordination. Jeg har intet imod, at
 du leger, og gjør dig Motion; din
 Alder har jo dog ingen anden Bestem-
 melse. Jeg har heller intet imod, at
 du i alle dine Børnelege giver dig en
 vis Alvorsmine. Sligt er tvært-
 imod, ifølge mine Grundsætninger
 for Opdragelsen, særdeles gavnligt
 for Drengen, da han ved det paa-
 tagne Alvor vænner sig til det virke-
 lige, og hurtigere dannes til Ungling
 og Mand. Der kan saaledes intet
 være at indvende mod den meget ud-
 bredte Leeg med Duffer, for hvilke
 Børnene forestille sig at være For-
 ældre og Foresatte, og snart belønne
 dem med Sukkergodt, snart give dem
 af Riset. Man udvider ogsaa denne
 Leeg saaledes, at man ei behøver
 Duffer til den. Et Barn kan nem-

lig lege, at det er Hovmester for et andet,
 som leger, at det er uartig, og det før-
 ste kan da skjænde paa det andet, natur-
 ligtvis ikke med grove Talemaader, og
 banke det, forstaaer sig, saa det ikke har
 Skade deraf. Men hvad der maa være
 en ubetinget Regel for alle Børnelege,
 er, at Børnene ei maa være de vorne
 Folk til Byrde, eller være impertinente
 imod dem; men betænk min Søn, om
 du ogsaa altid iagttager dette. Hov-
 mesterlegen er din kjæreste Leeg, og deri
 var intet ondt, om du kun legede den med
 andre Drengene paa din Alder, men nu er
 du saa ilde opdragen, at du giver dig ikast
 med vorne Mennesker, som ere myndige,
 og have bedre Forstand end du, kalder
 dem for Drengene, og leger Skolemester
 for dem. Saaledes var du forleden Dag
 meget uhøflig mod mig, da du i en saa-
 dan Leeg tiltalte mig i en Tone, som du

maaſkee har hørt hos dine Lærere, naar de gave dig Riis i Skolen. Veed du hvad, min Søn? Sligt paſſer ſig ikke mellem dig og mig. Uagtet jeg kunſ er et ungt Menneſke, er jeg dog en heel Deel ældre end du. Jeg er jo dog confirmeret, Student, indkaldt til anden Examen, uden at tale om begyndende Skribent, hvilket rigtig nok ikke vil ſige meget, men dog nok fortjente at respecteres af Dig, der endnu ikke har gjort andet end Stiløvelſer, fulde af de groveſte ortographiſke, etymologiſke og ſyntactiſke Bommertter, for hvilke du har ſaaet de læſterligſte Prynſ. Kan du dog ikke ſelv høre, hvor ilde det klæder dig at tale om Sleiſholen og Galdehatten, to Ting, ſom ſaa Børn kunne have ſaa nødig, ſom du? Man leer af ſlige Indſald, naar et net lille Pigebarn paa fem Aar ſiger dem med Mine af en Matrone, men derfor

passe de sig ikke strax for enhver opløbet
 Laps midt i Lømmelaarene, med lange
 Arme i korte Ermer, blaa Buler i Pan-
 den, og Gadestænk op over Dreene. Bedre
 tager du dig unægtelig ud ved Dpløb paa
 Gaden, naar du stimler til mellem de
 andre Dreenge, men selv her har jeg dog
 bemærket en stor Mangel paa Mod hos
 dig. Naar nemlig de andre spænde Krog,
 kaste Sneeboldte og Stene, saa staaer du
 med Armene over Kors, og skraaler af
 fuld Hals: "Evig forforen! Jeg skal be-
 gegne jer med et Saltmadsfad og en ban-
 ket Troie: vil I stikke Piben ind, Dreenge,
 eller jeg skal lære jer at smøre Haser."
 Men det eneste Middel, du bruger for at
 opnaae alt dette, er kun at vedblive med
 Skraalet, at du vil gjøre det. Man
 kan saaledes sige, at du i Geldtslaget paa-
 tager dig Trompeterens Rolle. Men der-
 ved, min Søn, gjør du dig selv latterlig;

thi enhver leer af en blot arrig Trudsel,
 hvor Evnen til dens Udførelse mangler.
 Knap en dybt bevæget Bægter stikker der-
 for Piben ind, og i det høieste en gammel
 Kjerling smører Haser. Selv Spurverne
 sætte sig uden Frygt paa de slet giorte Fug-
 lestræmmer, og du har vist ogsaa seet, at
 naar Drengene paa Gaden forfølge den
 gale Jødepræst, og han vender sig om, og
 løfter Stokken, saa vige de kun lidet til-
 bage, lade ham slaae ned i Stenene, og
 forfølge ham derpaa med fordoblet Hur-
 raraab. Denne Mangel paa Mod stikker
 besynderlig af til dine fleste Lege, der just
 forestille saadanne Ting, til hvilke, naar
 de skulde udføres i Virkeligheden, et sær-
 deles Mod vilde være nødvendigt, som for
 Exempel: en nordisk Røempe, en christen
 Martyr, en Doctor Morten Luther, og
 nu allersenest en vandrende Ridder, som
 drager ud og forsvarer den forfulgte kvin-

delige Uskyldighed. Denne sidste Rolle
 paatog du dig med sig en Jorighed, at
 du derover glemte din Armatur af Landse,
 Sværd og Skjold, og i Hastværk tog en
 Tærskpeletel, hvormed du stillede dig paa
 en Gjødningsbakke i en Bondegaard, alt-
 sammen for at haandhæve din uforlign-
 lige Dames Berømmelse, og fikæ forjage
 enhver, som maatte vove at antaste hendes
 ophøiede Skjønhed. Men see nu, hvor
 ubehændigt du bærer dig ad. Uden at tale
 om, at du jo kun blotter dig selv for et-
 hvert Anfald, ved at tage Kjolen af, og
 balancere i Besten, maa jeg gjøre dig op-
 mærksom paa, at din Ginevra, isteden-
 for at antage dig for Rinaldo, useilbarlig,
 ifølge den Plads, du har valgt dig, maa
 troe, du er en sicillandsk Hane, tilfreds
 paa din egen Baggaards-Pindus, en sicil-
 landsk Hane, saa aldeles nationaliseret,
 at den endog har taget Træskoe paa Fod-

derne, for ei at komme til at gaae i spanske
 Skridt; ja en hoist besynderlig Under-Hane,
 naar jeg ret betragter den: en Hane, der
 siger Sparto til Degnen selv, og svarer: jeg
 kan gjøre Eg, naar denne siger: jeg kan
 stobe Borlys, men ogsaa kun rivaliserer med
 Degnen, og ei engang med en astrukken Præ-
 stekjole, end sige med den, som har stukket i den.
 End videre maa jeg spørge dig, om du troer at
 have sagt din Dulcinea ret en smuk, ridder-
 lig Compliment, naar du forsikkrer al Ver-
 den, at hun i Grunden er et Mandfolk, og
 kun for de halvvoorne Drengene at betragte som
 Fruentimmer? Og endelig, troer du virkelig
 at have gjort din Dame en Tjeneste, ved at
 drage tilfældts for hende paa saa gemeen og
 bondestolt en Maade? og hvorfor? fordi hun
 er bleven saaret af satiriske Pile! Men skulde
 da hun, der, som quindelig Troubadour, ja
 maa være noie bekjendt med Kjærlighedens
 Pile, være saa hange for Satirens, ligesaa
 fine og ikke nær saa smertelige, at hun ei hel-
 ler skulde ønske disse at blive siddende i Hjer-
 tet, end behandles af en plump, uovet Feldt-
 skjærnæve, der selv bibringer hende det første
 farlige Saar, idet den vil uddrage de fine

Epidfer, som den er for klodset til at om-
 gaaes med? Naar jeg tænker paa sig en
 Mangel paa Evne til at sætte dig ind i en
 Digters Tankegang, saa kan jeg af denne
 Plathed og Raahed i Følelsen allerede slutte,
 at du ei er skabt til at være Digter, maaskee vel
 profaisk Skribent, man kan ikke vide det; men
 dog skulde du have et Par Haandtager, fordi
 du tør sige, at du har brændt dit Drengværk,
 da du, som bekjendt, endnu aldrig har viist,
 at du var istand til at levere andet. Men om
 det ogsaa ikke er sunget for din Bugge, at du
 skal blive stor i Aandens Rige, kan du jo paa
 andre Maader blive et gavnligt Medlem af Sam-
 fundet. Naar jeg seer paa de af dine Evner,
 som hidtil have udviklet sig, troer jeg, du kan
 blive en meget anseelig Slagter; og jeg tvivler
 ikke paa, at du i saa Tilfælde vil kunne faae
 Privilegium exclusivum paa at skalte og valte
 paa Uhsfeldts Plads, at sige: naar du paata-
 ger dig at forskjonne Pladsen, deels ved at
 pryde den med nogle af de Mindestene, som du
 ved egen Daad har reist dig, deels ved at dække
 Corfis Uhsfeldts ikke synderlig smukke Stotte,
 ved at paahænge den Blade af dine egne Vær-
 ker. Dog den Tid, den Sorg. Naar du bli-

der ældre, skal vi nærmere lægge vore Hoveder
 iblod, for at udfinde, hvortil du bør bestemme
 dig. Af Herre Gud! Jeg gjør Regning uden
 Bert. Saa lykkelig bliver jeg vist aldrig, at
 jeg oplever at see dig som et gammelt fornuftigt
 Menneske; i det mindste er jeg til den Tid en
 ældgammel Mand, og rimeligviis død og be-
 gravet. Nu vil jeg kun til Afsked give dig mit
 sidste faderlige Raad: Det er en Skam for saa
 stor en Dreng, som dig, ikke endnu at kunne
 udtale alle Ord tydeligt og bestemt. Du taler
 altid, som om du havde Grød i Munden, saa
 at man kun forstaaer det halve. Saaledes var
 der i din sidste uarticulerede Tale en Mængde,
 som ei var til at forstaae. Denne Sludder-
 vorenhed maa du vænne dig af med; ligeledes,
 naar du herefter har noget at sige mig eller an-
 dre, maa du fatte dig kort og bestemt, og ikke
 vrøble i en Evighed frem og tilbage, ligesom
 en gammel Skolemester, der gaaer i Barndom,
 og ikke veed selv hvad han siger. Og lad mig
 ogsaa see, at du nu sætter dig smukt stille ned,
 og lærer denne ABC-Bog, og ikke staaer op,
 og leger, førend du kan den paa dine Fingre;
 thi ellers bliver jeg nødt til, saa nødigt som jeg
 vilde, at hænges dig Afslættet paa Nakken.

Nu Farvel, min Søn! Vær en anden Gang
 fion artig, og leeg ikke om Alsteningen silde med
 Ild og Lys og Satire, som du ikke forstaaer
 at omgaaes. Din Amme har vist sagt dig,
 hvad deraf kan flyde.

Moralisk Læseøvelse i Bers,
 bestaaende for største Deelen i den gamle
 ABC-Bogs Riim, omarbejdede
 og forbedrede.

See her, Barnlille, vises dig,
 Hvorledes Grovhed ofte spides.
 Lær nu at være skikkelig,
 Og ei af Arrighed forvildes.
 Saa tidt du husker Bersene,
 Saa vil du dig anstændig see.

A a

En Abekat blandt Præsterne
 Mindst findes liig Apostlene.

B b

Af gamle Bibler flaaes det Skind,
Hvori nyt Galfskab bindes ind.

C c

Naar Criticus med Skjældsord truer,
Da, veed man, han paa Lappen suer.

D d

Bed Gammelstrand der findes Drager,
Som mangan megen Skræk indjager.

E e

Poetisk Ebbe sees i Landet,
Den anden finder man i Vandet.

F f

Naar Fanden gaaer i Præsteklæder,
Han allersnarest Folk opæder.

G g

Grundtvig er een af de Præste,
Som Satiren seer tilbedste.

H h

En Himmelsstud *), en Kirketyr,
Er et ubændigt, voldsomt Dyr.

*) See den unge Grundtvigs blaa Stilebog, 2det Bindes
2det Hæfte Pag. III, Linie 3.

"D hvilken Kalv, o hvilken Himmeloxe" ic.

I i j

See Sægeren figter og skyder,
 Og Julebukken *) sig fryder.

K k

En Kapellan kan gammel blive,
 Og holder sig ved Haab ilive.

L l

Stort Mod og Styrke har en Luther,
 Men Smaadyr ei og Substituter.

M m

En arrig Marekat i Kænker
 Er større, end du mulig tænker.

N n

Et Nytaarsvers paa Bandet skyder,
 Og lavest Rang blandt Digte nyder.

O o

Drakler findes og hos os,
 Man kalder deres Præst en Klods.

P p

Din Poesse har smukke Fjere;
 Dens Been af Saar dog fulde ere.

*) l. c. Pag 109, Linie 4 f. o.
 "See Julebukken ved det gamle Dg!"
 og samme Pagina, Linie 9 f. n.
 " — — — paa Fjere trygt gaaer Julebukken."

D q

Det megét Dvæg, du har paa Stalde,
 Vi Dvæglinger og Smaaqvæg falde *).

R r

En Recensent saa tam kan blive,
 At Folk ham styre kan og drive.

S s

Satiren ei omsonst man hader,
 Thi Bondens Bittighed den skader.

T t

En Tosse skriver paa hver Side
 En halv Snees Skjældsord, maa T vide.

U u

En Ulv paa Luur ved Kirken gaaer,
 Dg stjæler Troens Gæs og Faar.

V v

Naar Musen er en Vasserkone **),
 Man Skjalden bør med Strandløg krone.

X x

At skrive Folk et X for u,
 Mit Barn, forgjæves stræber du.

*) Varietas lectionis: Dvæglinger og Smaaqvæg.
 **) Dg derpaa kan vel ingen tvivle, som har læst den unge Grundtvigs profaiske Stiløvelse foran hans versus fracti, in ordinem redacti.

Y y

Paa Ydmoghed du dig beslitte;
Du er ei stor, men lillebitte.

Z z

Zeloten er af Hundeart,
Er glubst, og løber med en Fart.

Æ æ

En Ære er den anden værd.
Som du har redt, du ligger her.

D ø

Med Dgenavne skal du kneise,
Dg ud i Verden langt omreise.

E f t e r s k r i f t.

Jeg haaber, den unge Grundtvig vil finde, at jeg er en yderst billig Informator, siden denne Time ei engang har kostet ham 3 Mark Sølvværdie, men kun 4 Mark N. B., hvilket er Prisen paa mit pædagogiske Forsøg. Jeg havde næsten tænkt at gjøre det aldeles gratis, og sende ham et Fri-Exemplar; men Frygt for at gjøre ham alt for skamsfuld, har afholdt mig derfra. Siden jeg imidlertid er saa me-

get wohlfeil, haaber jeg, at Mængden af Kjøbere vil holde min Forlægger skadesløs for Bekostningen ved dette Værk; ja jeg nærer endog det unde danige Haab, at denne ABC-Bog lidt efter lidt skulde istedenfor den ellers brugelige blive indført i alle offentlige og private Skoler og Instituter i Byen og paa Landet. At den egentlig og nærmest er skreven til Ære, Nytte og Fornøielse for den unge Grundtvig, kan ei mere hindre dens almeen brugbare Popularitet, end Ordene in usum Delphini paa Titelen af gamle Klassikere gjøre slige Udgaver mindre brugbare for hele den øvrige Verden. At jeg i min ABC ikke har indført de ti Bud, Bøddbønner og de øvrige i de andre ABC-Bøger befindtlige religiøse Læseøvelser, behøver vel i vore oplyste Tider ingen Undskyldning. Enhver indseer, at sligt ei er den Føde, som tilkommer Børn. Naar den unge Grundtvig bliver ældre, og kan tilstædes Confirmation, skal jeg, hvis ingen andre vil, gjøre mig en Fornøielse af at skrive ham en Catechismus, og deri supplere hvad der i min ABC-Bog kunde mangle.

Naar Hanen glad og munter gæler
I Dagingen hver Morgenstund,
Eil Børn han ligesom da tæler:
Op! tidlig Tid har Guld i Mund.

